

Mən onu necə görmüşəm

(Serqey Yesenin haqqında xatirələrim)

Xatirələrim... Yox, yox, təəccüblənmə, oxucum! Bəli, xatirələrim, məhz xatirələrim!

2009-cu il mayın 31-də “Dünyada yeni inkişaf meyilləri və Türk dünyası” adlı beynəlxalq simpoziumun qapanış mərasimindən sonra, təxminən saat 21:30-da Buzovnadakı bağ evimə gəldim. Xeyli yorğun idim. Bir qədər dincəldikdən sonra həyəətə çıxdım. Sakit, ayılı bir gecəydi. Möcüzə bir gecə! Belə gecələrdə həyətdə gəzişmək, Yeseninın şeirlərini zümzümə etmək məndə artıq adət halını alıb:

Какая ночь! Я не могу.
Не спится мне. Такая лунность.
Еще как будто берегу
В душе утраченную юность¹.

Artıq bir müddət idi ki, Yeseninlə bağlı bir yazı üzərində işləyirdim və bununla əlaqədar Yeseninın şeirlərini, onun haqqında yazılmış əsərləri, müasir-lərinin xatirələrini və s. təkrar-təkrar oxuyurdum (“*Şeir gülüstanının təkrarolunmaz çiçəyi – Serqey Yesenin*” adlı məqaləm məhz həmin gün – mayın 31-də “Xəzər Xəbər” jurnalında dərc edilmişdi). Bu ayılı gecədə ömür yoldaşıma Yesenindən şeirlər oxuyur, onun acı taleyi haqqında danışırıdım. Gecə saat iki radələrində yatmağa getdim.

... 1925-ci il. May ayının 1-i. Telefonum zəng çaldı.

Serqey Mironoviç^{*}: “Harda qalıbsan? Xəbərin var kim gəlib? Sonra da heç cavab gözləmədən: – Serqey Yesenin, eşidirsən, Yesenin. Tez ol, gəl, Balaxanıya gedirik, Yesenin belə istəyir.

Özümü necə Balaxanıya çatdırdım, bilmirəm. Serqey Mironoviç başı ilə Yeseninə tərəf işarə etdi. Şeir oxuyurdu: Arxadan ona yaxınlaşdım. Sakitcə onun bir şeirini zümzümə etdim:

Рад послушать я песню былую
Но не лай ты! Не лай! Не лай!
Хочешь, пес, я тебя поцелую,
За пробужженный в сердце май².

Döndü, qucaqlaşib öpüşdük. Hal-əhval soruşmadan dedi: “Bir bura gəl, gör sənə nə göstərəcəm”. Ətrafda qəzet köşklərinə oxşar bir neçə köşk var idi. Məni köşklərdən birinin qabağına çəkdi: “Bir buna bax, gör nə gözəldir!”. Bu, Sədinin xalça üzərində rəsmi idi. Əlində də Yeseninın şeirlər kitabı.

¹ЕсенинС.А. Собрание сочинений в шести томах. Т-4. Москва, «Художественная литература», 1978, стр. 201.

^{*} Serqey Mironoviç Kirov – 1921-1925-ci illərdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi.

²ЕсенинС.А. Собрание сочинений в шести томах. Т-1.Москва, Художественная литература, 1977, стр.233.

Fikirli-fikirli:

– Bura bax, görürsən, mənim şeirlərimi kimlər oxuyur?! Mənə söz ver ki, mən öləndən sonra mənim də bax belə bir rəsmimi çəkdirəcəksən, əlimdə də Sədinin kitabı.

– Seryoja, niyə öləndən sonra, istəyirsən, elə indi çəkdirim.

Bir az fikirləşib:

– Hə, bir yana baxanda düz deyirsən, birdən bunu çəkən məndən tez ölər, bəs onda mənim şəklimi kim çəkər?

Hamımız gülüşdük. Serqey Mironoviç:

– Seryoja, sənin kimi şairlər ölmürlər, onlar bax elə bu gördüyün Sədi kimi əbədi yaşayırlar.

– Onda de görüm, Serqey Mironoviç, Mayakovski məni niyə sevmir?

– Mayakovski? Hmmm... Sevmir, heç sevməsin də! Səni niyə məhz onun fikri maraqlandırır ki? Səni sevənlərdən xəbər var?

– Bilirəm, bilirəm, amma o çox böyük şairdir axı... Bilirsən, mənim “İran nəğmələr”im haqqında o, istehza ilə nə deyib?

– Nə?

– Şərq şirniyyatı.

Serqey Mironoviç özünü saxlaya bilməyib, hündürdən qaqqıldadı:

– Mayakovski şərqli olmadığı üçün Şərq şirniyyatının dadını da bilmir. Amma Şərq süfrələrini şirniyyat olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Bura bax, Seryoja, Şərq süfrələrinin şərq şirniyyatına nə qədər ehtiyacı varsa, sevən qəlblərin də sənin şeirlərinə bir o qədər ehtiyacı var.

Yesenin Çaqinə* tərəf döndü:

– Bilirsən, Pyotr İvanoviç, məni sevməsə də, əslində, mənim ən həqiqi dostum da elə Mayakovskiymiş.

– Necə yəni? – Çaqin təəccübünü gizlədə bilmədi.

– Sən bilirsən ki, mənim ölümüm münasibətilə ən yaxşı şeiri elə Mayakovski yazıb?

– Hə?

– Hə! Bir qulaq as!

Тяжело и неуместно разводить мистерию.

У народа, у языкотворца,

Умер звонкий забулдыга подмастерье.

....

Разве так поэта надо бы почитать?

Вам и памятник еще не слит, –

Где он, бронзы звон или гранита грань? –

А к решеткам памяти же понесли,

Посвящений, воспоминаний дрянь.

*P.İ. Çaqin – Yeseninın yaxın dostu, “Bakinski raboçi” qəzetinin ozamankı baş redaktoru.

Ваше имя в платочки расоплено³.

Mənə sarı döndü. Gözləri yaşarmışdı. Birdən sanki cuşa gəldi:

Свет вечерний шафранного края,
Тихо розы бегут по полям.
Спой мне песню, моя дорогая,
Ту, которую пел Хаям.
Тихо розы бегут по полям.

Тихо розы бегут по полям.
Сердцу снится страна другая.
Я спою тебе сам, дорогая,
То, что сроду не пел Хаям...
Тихо розы бегут по полям⁴.

Serqey Mironoviç kiməsə zəng etdi:

– Bu gün axşama zalı hazır edin. Sonra da mənə sarı döndü:

– Görürsən, necə qızıxıb?! Mən bunu heç belə görməmişəm. Şeirlərində də xüsusi duz var.

Bu axşam bir şeir gecəsi keçirək. Mən inanıram ki, o, bu gecə xariqələr yaradacaq.

Bəşir Səfəroğlu, 122 ünvandakı “Dünya” konsert salonunda iynə atsan, yerə düşməzdi. Hamı həyəcan içində gözləyirdi. Birdən qarışıq: – Gəldi, gəldi! Dönüb ona baxdım. Qıvrım saçları qızıla çalır, əynində səliqə ilə ütülənmiş köynək, qalstuk və əlində şlyapa – Puşkin şlyapası. İçəri girən kimi şlyapanı başına qoydu: – Puşkinə oxşayıram?

Serqey Mironoviç:

– Yox, sən Yeseninə oxşayırsan.

– Mən də bir şeylə Puşkinə oxşamaq istədim, alınmadı, – deyər Yesenin kefi pozulmuş halda əlavə etdi.

Budur, o, səhnəyə çıxır. Əllərini qıvrım saçlarına çəkərək, sağ ayağını bir qədər irəli atır, başını qürurla şax tutaraq şeir oxumağa başlayır. “İran nəğmələri”ni başdan-ayağa oxudu. Bir qədər dayandıqdan sonra «Прощай, Баку!» şeirini oxumağa başladı özü də Azərbaycan dilində.

Artıq gecə başa çatmışdı. Yesenin isə azərbaycanca aşağıdakı bəndi zümzümə etməyə davam edirdi. Deyəsən, çox xoşuna gəlmişdi:

Salamat qal, nazlı pəri, salamat,
Çox da qarın bağlı qaldı üzümə.
Hoş əzabın qanad verər sözümə,
Söz qoşum ki, bütün aləm qala mat,
Salamat qal, nazlı pəri, salamat⁵.

³МаяковскийВ. В. Сочинения в двух томах. Т-1. Москва, Издательство «Правда», 1987, стр.347-348.

⁴ЕсенинС.А. Собрание сочинений в шести томах. Т-1.Москва, «Художественная литература», 1977, стр.283.

⁵ Bu bənd Yesenin «В Хороссане есть такие двери» şeirindəndir. Tərcümə Səyavuş Məmmədzadəndir. Bax: *Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanası*. Bakı, Gənclik, 1987, səh.338.

Maşınlara oturub yola düşdük. Hamının kefi kök idi bircə Yesenindən başqa. Bayaqqı Yesenindən əsər-əlamət qalmamışdı: – Pyotr İvanoviç, biz hara gedirik? – deyə Çaqini dümsüklədi.

– Mərdəkana, bağa.

– Pyotr, sən bilirsən ki, sən mənim ən yaxın dostumsan. Ona görə də, bunu yalnız səndən xahiş edirəm. Mən öləndə...

– Dayan-dayan, sən yenə ölumdən danışırsan, axı mənə söz vermişdin!

– Yaxşı, onda sənə bir şeir oxuyacam, bax o şeirdəki xahişimə əməl et.

– Bu, başqa məsələ, – deyə Çaqin rahatlaşdı.

...

Вот за это веселие мути,
Отправляясь с ней в край иной,
Я хочу при последней минуте
Попросить тех, кто будет со мной,–

Чтоб за все, за грехи мои тяжкие,
За неверие в благодать
Положили меня в русской рубашке
Под иконами умирать⁶.

Ortalığa ölü bir sakitlik çökdü. Düz Mərdəkana qədər kimsə bir söz demədi.

Birdən Cim* düz pəncərəmin ağzında hürməyə başladı. Ayıldım. Təzəcə işıqlaşdı, hamı yatmışdı. Tələm-tələsik qalxıb Yesenin Azərbaycan dilində dediyi şeirlərdən yadımda qalan qırıq-qırıq ifadələri dəftərə yazdım.

Mənbə:

“Bizim lider” qəzeti, № 12 (63), 12 oktyabr 2009-cu il və “Bizim fakt” qəzeti, № 1 (01), 3-18 dekabr 2009-cu il.

⁶ЕсенинС.А. Собрание сочинений в шести томах. Т-1. Москва, Художественная литература, 1977, стр.211.

* Sevimli itimin adıdır. Yesenin məşhur “Дай, Джим, на счастье лапу мне” şeirindəki Cimin şərəfinə itimə bu adı vermişəm.